

A young child with curly hair is playing with wooden blocks in a playroom. The child is wearing a light blue dress and a dark blue cardigan. The child is holding a wooden block and is about to place it on a stack of other blocks. The playroom has a red armchair and a wooden table in the background.

Vestiging in beeld.
Pedagogisch werkplan
Westwijzer voor
dagopvang en
voorschoolse educatie
(VE) 2024

Inhoud:

Inleiding.

- Pedagogisch Kompas in het kort
- [Voorschoolse educatie \(VE\)](#)

Nuttige informatie: van dagritme tot stamgroepen.

- Eigenheid van onze vestiging
- Onze vestiging
- Stamgroepen
- Vaste gezichten
- Beroepskracht-kindratio (BKR)
- Beroepskrachten in opleiding, stagiairs

Opvoeden doen we samen.

Met ouders

- Kennismaken en wennen
- De mentor
- [Spelinloop](#)
- Elkaar informeren
- Samenwerken voor de ontwikkeling van kinderen

Door groepsmanagement

- Gedifferentieerd werken
- [Beredeneerd werken](#)
- Teamwerk
- Samen kinderen volgen
- Naar een volgende groep of naar de basisschool
- Signaleren van bijzonderheden
- Pedagogisch beleid en praktijk evalueren en borgen
- Pedagogische kwaliteit – onze focus voor het komende jaar

Met andere organisaties

- Doorgaande lijn met het onderwijs
- Samenwerken met andere organisaties

In een rijke uitdagende omgeving.

- Indeling van de ruimte
- Inrichting van de hoeken en plekken
- Geordend materiaal
- Buitenruimte
- [Duidelijkheid voor ieder kind](#)

Met ruimte voor initiatief.

- Een vast maar flexibel dagritme
- Baby's en dreumesen
- Overgangen in het dagritme
- Belangrijke onderdelen in het dagritme
- [Een begrijpelijke dagindeling voor ieder kind](#)

Altijd in dialoog.

- Sensitieve responsiviteit
- Respect voor autonomie
- Structuur bieden en leidinggeven
- Praten en uitleggen
- Ontwikkeling stimuleren
- Begeleiden van onderlinge interacties

Overige pedagogische kwaliteitseisen.

- Activiteiten waarbij de stamgroep/stamgroepruimte verlaten wordt
- Extra opvang afnemen
- Inzet pedagogisch beleidsmedewerker/coach
- [VE-opleidingsplan en coachingsplan](#)
- [960 VE-uren verdelen in de periode van 2½ tot 4 jaar](#)
- [Ons VE-programma](#)
- Bijzonderheden van onze vestiging en gemeentelijke eisen
- [Specifieke VE-eisen in onze gemeente](#)

Bijlage 1. De ontwikkelingsgebieden op een rij

Bijlage 2. Overzicht formulieren pedagogisch werkplan

Bijlage 3. Begrippenlijst

Bijlage 4. Gebruikte literatuur

Vestiging in beeld.

Pedagogisch werkplan van onze vestiging voor dagopvang en voorschoolse educatie (VE).

Naam vestiging: **Westwijzer**

Adres vestiging: **Cortenbachstraat 70, 5707TJ Helmond**

Op onze vestiging is de leidinggevende: **Inge Faazen**

Zij krijgt leiding van: **Rosalie van Staveren**

Waar in dit pedagogisch werkplan 'ouders' staat, kan ouder(s)/verzorger(s) worden gelezen. Waar 'zij' staat, kan 'hij' of 'die' worden gelezen.

Inleiding.

Dit pedagogisch werkplan is bestemd voor iedereen die benieuwd is naar onze vestiging– van ouders en verzorgers tot medewerkers van de GGD. Voor onze eigen pedagogisch professionals is het een naslagwerk. Het pedagogisch werkplan beschrijft de sfeer op onze vestiging én de manier waarop we voldoen aan de wettelijke pedagogische kwaliteitseisen.

Het pedagogisch werkplan *Vestiging in beeld* ligt in het verlengde van het *Pedagogisch Kompas*, het pedagogisch beleid van Wij zijn JONG.

Pedagogisch Kompas in het kort

Kinderen zijn ontdekkers, onderzoekers, kunstenaars, kunstmakers, wetenschappers en handarbeiders – alles is in aanleg aanwezig. En elk kind is uniek. Geboren met een eigen aard, karakter, aanleg en talenten. Het is aan ons om die te zien, om ieder kind in beeld te hebben. Wij willen alle kinderen veel verschillende ervaringen bieden waardoor ze steeds een volgende stap kunnen zetten op hun ontwikkelpad. Elke dag weer.

We leren de kinderen kennen door goed naar ze te kijken en te luisteren. Voelt het kind zich goed (welbevinden)? En is de betrokkenheid hoog? Dat zijn de vragen die ertoe doen.

De antwoorden geven ons onmiddellijk feedback over onze inzet en de interactie met de kinderen. Doen we de goede dingen? We zien het direct: welbevinden en betrokkenheid zijn de graadmeters. Zowel voor een individueel kind als voor de groep.

Dagelijks stimuleren we het welbevinden en de betrokkenheid van de kinderen met vier pijlers:

- Opvoeden doen we samen
- In een rijke uitdagende omgeving
- Met ruimte voor initiatief
- Altijd in dialoog

In dit pedagogisch werkplan van de vestiging lees je hoe we praktisch invulling geven aan de vier pijlers. In het pedagogisch beleid van Wij zijn JONG lees je meer over de visie erachter.

Nieuwsgierig naar ons complete pedagogisch beleid? Kijk op onze website.

Voorschoolse educatie (VE)

Op onze vestiging bieden we in de groepen Bladwijzer, Wegwijzer en Sterrenwijzer voorschoolse educatie (VE). Het pedagogisch kompas is daarbij voor ons de kenmerkende visie op VE, omdat onze visie op hoe kinderen zich ontwikkelen voor kinderen met een VE-indicatie hetzelfde is als voor alle kinderen. Dit pedagogisch werkplan beschrijft ook hoe we voldoen aan de VE-eisen. Informatie die daarmee te maken heeft, is gedrukt in dezelfde kleur als deze alinea.

Nuttige informatie: van dagritme tot stamgroepen.

In dit hoofdstuk: een beschrijving van de vestiging, de stamgroepen, de beroepskracht-kindratio en de inzet van beroepskrachten in opleiding.

Eigenheid van onze vestiging

Op onze vestiging vangen wij kinderen met verschillende nationaliteiten en uit diverse culturen op. Alle kinderen zijn welkom bij Westwijzer en krijgen de aandacht die ze nodig hebben. De medewerkers kunnen zich goed inleven in het gedrag van deze kinderen en hun ouders en kunnen daardoor goed aansluiten op de behoefte van ieder kind. Ieder kind wordt gezien door de medewerkers.

Ook ouders geven wij een warm welkom op onze vestiging. We maken graag tijd voor een rondleiding en we bieden hulp bij het inschrijven van hun kind. Daarna vindt er een uitgebreid intakegesprek plaats en zorgen we voor een goede overdracht bij het halen en brengen. We zijn graag een luisterend oor en tonen interesse in de ouder. In onze communicatie naar ouders zijn we open en eerlijk.

Door een persoonlijk contact en de korte lijntjes met de samenwerkingspartners in het wijkhuis ontstaat er grote betrokkenheid voor ieder kind. Dit draagt bij aan het uitgangspunt dat iedere kind welkom is bij Westwijzer.

Onze vestiging

Onze vestiging bevindt zich in een schitterend en kleurrijk wijkhuis in de wijk Helmond-West. In het wijkhuis bevinden zich ook basisschool Westwijzer en andere organisaties, zoals logopedie, het sociale team en het consultatiebureau. Er is een nauwe samenwerking met deze partners wat de ontwikkeling van onze kinderen ten goede komt.

Onze kinderen hebben behoefte aan veiligheid en structuur en dat bieden wij hen dagelijks. We luisteren goed naar de kinderen en hebben oog voor hun gevoelens en gedrag. We kijken naar het belang van ieder kind en weten goed in te spelen op de wensen en behoeften, passend bij de leeftijd en de ontwikkeling van ieder kind. Veel van onze kinderen en ouders hebben moeite met de Nederlandse taal. Op de groepen wordt er daarom heel intensief aandacht besteed aan de taalontwikkeling en we zorgen voor een heldere en duidelijke communicatie met ouders.

Wij zijn trots op datgene wat we als team neer zetten op onze vestiging. Samen zorgen we voor een veilige omgeving en weten we de kinderen te motiveren en te stimuleren, zodat ze zich optimaal kunnen ontwikkelen. Als vestiging zijn we de afgelopen jaren gegroeid, zowel qua kind aantallen als het aantal medewerkers. Ondanks deze groei kennen de medewerkers de meeste kinderen van de vestiging en de kinderen kennen alle medewerkers. Dit zorgt wederom voor veel veiligheid voor kinderen en kinderen voelen zich bij iedereen vertrouwd. Het team straalt veel rust en vertrouwen uit en neemt tijd voor alle kinderen en hun ouders. De ouders geven aan dat zij heel tevreden zijn en hun kind met een gerust hart bij ons achterlaten.

Stamgroepen

Op onze vestiging werken we met vaste groepen kinderen en een vast team van pedagogisch professionals.

Naam groep	Leeftijd kinderen	Maximaal aantal kinderen	Op de volgende dagen geopend
Zonnewijzer	0-4	13	Ma t/m vrij
Bladwijzer	0-4	16	Ma t/m vrij
Wegwijzer (Peuterwerk)	2-4	16	Ma t/m vrij
Sterrenwijzer (Peuterwerk)	2-4	16	Ma t/m do

Tijdens het kennismakingsgesprek vertellen we ouders met welke groepen we werken. We vertellen voor welke leeftijd elke groep is en hoe groot de groepen zijn. Ook vertellen we welke pedagogisch professionals bij elke groep horen, wanneer zij werken, en hoe we vaste pedagogisch professionals vervangen bij ziekte en vakantie. Op de vestiging is te zien wie welke dag werkt.

Werkwijze stamgroepen.

Op onze vestiging werken we met vaste groepen kinderen en een vast team van pedagogisch professionals. De stamgroepen kennen vaste (start) momenten en herkenbare rituelen en vaste medewerkers die de kinderen kennen. Dat zorgt voor stabiliteit en een gevoel van sociale en emotionele veiligheid bij kinderen. Gedurende de week voegen wij op bepaalde momenten groepen ook samen om tegemoet te komen aan het welbevinden en betrokkenheid van kinderen en pedagogisch professionals (denk aan meer 'speelmaatjes', differentiatie in spelaanbod en flexibiliteit in organisatie van de dag). Dit gebeurt op een gestructureerde en herkenbare wijze.

Op onze vestiging werken wij als volgt samen:

Kinderen van de Zonnewijzer en de Bladwijzer voegen van maandag t/m vrijdag samen van 18.00-18.30. Op maandag en vrijdag is dat met een professional van de Zonnewijzer; op dinsdag, woensdag en donderdag is dat met een professional van de Bladwijzer.

Wanneer kinderen onverhoopt niet kunnen worden opgevangen in de eigen stamgroep, worden zij opgevangen in een tweede stamgroep. Bij de Zonnewijzer vangen we op de meeste dagen kinderen op in de leeftijd van 0 tot 2 jaar. Af en toe vangen we hier kinderen op boven de 2 jaar. Bij de Bladwijzer vangen we op de meeste dagen kinderen op in de leeftijd 2 tot 4 jaar. Af en toe vangen we hier kinderen op in de leeftijd onder de 2 jaar. Afspraken hierover worden per kind met ouders afgestemd en schriftelijk vastgelegd.

Vaste gezichten

Wanneer een vaste pedagogisch professional maximaal 4 weken uitvalt door ziekte, vakantie of verlof en er geen andere vaste professional beschikbaar is, wordt er een andere pedagogisch professional ingezet.

Om de emotionele veiligheid en stabiliteit te waarborgen, streven we ernaar het aantal andere professionals zo veel mogelijk te beperken, zorgen de vaste pedagogisch professionals voor een zorgvuldige overdracht en zetten ook de vervangende pedagogisch professionals de zes interactievaardigheden in. Ze reageren op een sensitieve en responsieve manier op de verbale en non-verbale signalen van de kinderen; ze bieden ruimte aan de eigenheid van kinderen en geven hen de mogelijkheid om zelfstandig te doen wat ze zelfstandig kunnen; ze bieden de structuur die ze nodig hebben om zelfstandig aan de slag te kunnen; ze voeren gesprekken met de kinderen, stimuleren hun ontwikkeling en begeleiden de onderlinge interacties.

Beroepskracht-kindratio (BKR)

Net als alle vestigingen van Wij zijn JONG werken wij volgens de BKR-rekentool van de Rijksoverheid. Daarmee berekenen we hoeveel pedagogisch professionals er minimaal aanwezig moeten zijn op een groep. Is de dagopvang dagelijks tien uur of meer open, dan mag er per dag maximaal drie uur worden gewerkt met tenminste de helft van het aantal pedagogisch professionals. In ons basisrooster staat hoe de inzet van pedagogisch professionals is geregeld voor elke groep apart. [De uren voorschoolse educatie op onze vestiging worden niet in die drie uur aangeboden.](#)

Onze gangbare personeelsdiensten en pauzetijden zien er als volgt uit:

Diensten	Pauzetijd tussen	Pauzeduur per professional
7:30 – 17:00	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
7:30 – 17:30	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
7:30 – 17:45	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
8:00 – 17:30	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
8:00 – 17:45	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
8:00 – 18:00	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
8:30 – 18:00	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
8:30 – 18:30	12:30 – 15:00	30 tot 45 minuten
12:15 – 18:30	13:00 – 15:00	30 minuten

In de volgende situaties wordt afgeweken van de BKR:

Bij openen en sluiten van de groep.

Tijdens pauzes van pedagogisch professionals.

Hierbij gelden de volgende pedagogische afwegingen:

Er zijn minder kinderen aanwezig bij het openen en sluiten.
Er liggen veel kinderen te slapen tijdens de pauzes.

Op de volgende manieren blijven pedagogisch professionals aandacht besteden aan de behoeften van de kinderen:

Duidelijke taakverdeling.
Herkenbare rituelen zoals
Voorbereide omgeving waarin kinderen zich prettig voelen.
Gedifferentieerd werken.
Duidelijk afspraken en regels; kinderen weten waar en waarmee zij mogen spelen

Beroepskrachten in opleiding, stagiairs

Naast onze professionals werken er regelmatig beroepskrachten in opleiding (BBL'ers), stagiairs op onze vestiging. We hanteren het BBL- en stagebeleid van Wij zijn JONG.

Beroepskrachten in opleiding (BBL'ers) en stagiairs.

Op onze vestiging zijn vaak een of meer BBL'ers en stagiairs aanwezig die het vak van pedagogisch professional leren. Ze voeren verzorgings- en begeleidingstaken uit en assisteren bij activiteiten. Dat doen ze onder verantwoordelijkheid van de pedagogisch professionals. Die zijn altijd in de buurt. Naarmate de opleiding vordert, neemt de zelfstandigheid van de BBL'ers en stagiairs toe. Elke BBL'er en stagiair heeft een interne stagebegeleider.

Bij een BBL'er die goed functioneert wordt er vanaf 12-16 weken na de start van het opleidingstraject, opgebouwd in intallige inzet.

Een BBL'er wordt bij ons ook ingezet als vast gezicht op de groep. Het betreft hier BBL'ers die het eerste leerjaar van de kwalificerende opleiding aantoonbaar hebben afgerond, er is sprake van schriftelijke instemming tussen de BBL'ers, de interne stagebegeleider en de opleidingsbegeleider, het Aantal in te zetten BBL'ers is beperkt tot een in de wet bepaald maximum aantal en naast deze persoon werkt altijd minimaal 1 andere gekwalificeerde beroepskracht.

Opvoeden doen we samen.

De praktische invulling van de pijler 'Opvoeden doen we samen' heeft drie onderdelen: het contact met ouders, ons groepsmanagement, en de samenwerking met andere organisaties zoals basisscholen. Samen zetten we ons in voor de kinderen, zodat zij hun mogelijkheden en talenten optimaal kunnen ontwikkelen.

Opvoeden doen we samen – met ouders

In dit deel: kennismaken en wennen, de mentor, elkaar informeren, en samenwerken voor de ontwikkeling van kinderen.

Kennismaken en wennen

In de eerste periode leggen we de basis van de vertrouwensrelatie tussen de ouders, het kind en de pedagogisch professionals. Het ene kind heeft meer moeite met nieuwe situaties of een nieuwe omgeving dan het andere. We besteden daarom bewust aandacht aan het wennen. Hoe eerder een kind zich veilig voelt bij ons (welbevinden), hoe sneller het betrokken kan spelen. Tijdens de kennismaking zoeken we met de ouders naar een manier van wennen die prettig is voor hun kind. In de wenperiode kijken we samen naar het welbevinden en we evalueren hoe het met hun kind gaat, zodat we eventueel iets kunnen aanpassen.

Hieronder lees je hoe we kinderen laten wennen aan de nieuwe groep:

- Tijd nemen voor intake/kennismaken met ouders.
- Paar keer komen spelen.
- Ouder even laten blijven/meespelen op de groep.
- Extra nabijheid pedagogisch professional; kind zien en gevoel erkennen.
- Houvast bieden door kinderen iets vertrouwds van huis mee te laten nemen.
- Kinderen bewust maken van elkaar en betrekken bij het wenproces.
- In kleine groepen werken.
- Veel benoemen.
- Routines en herhaling.
- Kinderen extra wegwijzen.
- Kinderen koppelen aan een ander kind ('maatje').
- Gebruik van veel rituelen om de dagindeling begrijpelijk te maken: duidelijk afscheidsritueel om kinderen te ondersteunen bij de overgang van thuis-opvang, gebruik van dagritme kaarten met pictogrammen van de dagindeling.
- Gebruik van labels/afbeeldingen van het spelmateriaal in de kasten.
- Extra evalueren met ouders in de overdracht.

De wenperiode ziet er als volgt uit:

Wanneer wij aanmeldingen van nieuwe kinderen ontvangen, zullen wij altijd een paar weken van tevoren contact opnemen met de ouders om een intake in te plannen. Tijdens de intake noteren we alle belangrijke informatie over ouder en kind. Wennen vindt altijd plaats wanneer het kindje al is gestart. We spreken ook met de ouders af dat we de 1^e keren kijken hoe het gaat en dat ouders bij bijzonderheden altijd bereikbaar zijn.

Als een kind het echt heel spannend vindt om voor het eerst te komen, kunnen de ouders de eerste keren een tijdje bij het kind blijven. Het is wel de bedoeling dat dit in een zo kort mogelijke tijd wordt

afgebouwd, zodat het kind kan wennen aan de groep, het dagritme en de beroepskrachten. De pedagogisch professionals zullen tijdens de wenperiode van een kind altijd extra alert zijn op tekenen van welbevinden en het kind zoveel mogelijk extra aandacht geven waar dit nodig is.

Als een kind 2 jaar wordt en overgaat van de Zonnewijzer naar de Bladwijzer, dan zorgen de pedagogisch professionals ervoor dat het kind in de periode daaraan voorafgaand alvast een paar keer meedraait in de nieuwe groep. Er vindt dan ook een overdracht plaats van kindgegevens, de ontwikkeling van het kind tot nu toe en overige bijzonderheden.

Wanneer kinderen bijna 4 jaar worden en overgaan naar de basisschool, vindt er een afsluitend gesprek plaats met ouders (bij voorkeur met 3 jaar en 9 maanden), waarin de ontwikkeling van het kind nog een laatste keer wordt besproken. Als het kind daarna ook naar de bso gaat bij ons dragen we de informatie over aan de collega. De BSO medewerker neemt dan contact op met de ouders voor een intake gesprek.

Er vindt een warme overdracht plaats tussen de mentor en de toekomstige mentor van school. Dit gebeurt middels een Halte 4 formulier (van de gemeente Helmond) in combinatie met de ingevulde KIJK lijnen. De mentor zal de formulieren in een kort gesprek mondeling toelichten. Indien nodig (bij kinderen met extra zorg) vindt er een warme overdracht plaats waarbij ouders (en evt. de intern begeleider van school) ook aansluiten.

De mentor

Ieder kind krijgt een mentor toegewezen. Dat is een van de pedagogisch professionals van de groep. De mentor is het eerste aanspreekpunt voor de ouders en voert ook het intakegesprek. Ze vertelt het kind en de ouders dan onder andere wat haar rol als mentor betekent. Allereerst volgt de mentor de ontwikkeling van het kind. Ze heeft aandacht voor het welbevinden en de betrokkenheid van het kind, en nodigt de ouders uit om daarover in gesprek te gaan. Verder streeft ze naar een soepele overgang tussen thuis en de opvang, en – als het kind vier jaar is – naar een goede overgang naar het onderwijs en de bso. Als de mentor langere tijd afwezig is, zorgen we voor vervanging. De nieuwe mentor licht de ouders daarover in. Als we een mentor toewijzen, kiezen we er een die voldoende aanwezig is tegelijkertijd met het kind. We houden ook rekening met het aantal kinderen waarvan een pedagogisch professional al mentor is.

Elkaar informeren

We vertellen ouders waar ze belangrijke informatie kunnen vinden. Daarnaast laten we weten wat hun kind bij ons doet en hoe het gaat. Als ouders behoefte hebben aan een gesprek of een vraag willen stellen, dan maken we daar tijd voor. Wij informeren ouders, en ouders informeren ons. Want we horen graag hoe het thuis met het kind gaat. Dankzij die informatie kunnen we beter aansluiten bij (het gedrag van) het kind. Tijdens individuele contacten stemmen we goed af op alle verschillende ouders die onze vestiging bezoeken. We benaderen ook regelmatig alle ouders tegelijk als we informatie willen delen.

Breng- en haalmoment

Het breng- en haalmoment is een laagdrempelige mogelijkheid om met ouders te praten en informatie uit te wisselen over de ontwikkeling van hun kind. Daarbij letten we op privacy: als er andere ouders of

kinderen in de buurt zijn, bespreken we geen privé-zaken van het kind of de ouders.

Gesprek met de mentor

Minimaal eenmaal per jaar [en bij VE eenmaal per half jaar](#) heeft de mentor met ouders een gesprek over de ontwikkeling van hun kind. Als de ouders of de mentor vaker behoefte hebben aan een persoonlijk gesprek, dan maken wij daar graag een afspraak voor.

Samenwerken voor de ontwikkeling van kinderen

Opvoeden doen we samen met ouders. We sluiten aan op thuis, met een gezamenlijk doel: de ontwikkeling van kinderen verrijken. Ook voor kinderen met een VE-indicatie heeft de wederzijdse betrokkenheid een grote meerwaarde, want door samen een (taal)rijk aanbod te bieden – thuis en op de vestiging – zien we dat het kind steeds (taal)vaardiger wordt, waardoor het zich op alle gebieden positief ontwikkelt.

Hieronder lees je hoe we samenwerken en aansluiting zoeken bij de thuissituatie.

- We laten ouders weten met welke woorden, liedjes of activiteiten/spelimpulsen we bezig zijn.
- We betrekken ouders bij thema's, projecten en activiteiten/spelimpulsen.
- We laten ouders weten hoe ze thuis bij het thema kunnen aansluiten.
- We horen graag van ouders hoe thema-activiteiten thuis zijn verlopen. Want misschien hebben ouders extra ondersteuning of informatie nodig, of moeten we ons aanbod meer bij thuis laten aansluiten.
- We versturen regelmatig een themabrief.
- We ontvangen graag materialen voor de thematafel.
- We bieden ouders aan om een dagdeel mee te draaien.
- We praten met ouders bij het halen en brengen en letten erop dat we iedereen regelmatig zien en spreken.
- We bieden ouders aan om een verjaardag of ander feest mee te vieren.
- We laten ouders foto's en filmpjes zien.
- We laten ouders gemaakte schatten zien.
- We organiseren ouderbijeenkomsten.
- We schrijven nieuwsbrieven
- We plannen individuele oudergesprekken.
- We maken gebruik van een logeerknuffel.

Bij ieder thema krijgen ouders van ons een themabrief met daarin de volgende dingen:

- Wij laten ouders weten met welke woorden, liedjes, activiteiten of spelimpulsen wij bezig zijn.
- We laten ouders weten hoe ze thuis bij het thema kunnen aansluiten.
- Wij nodigen hen uit om deel te nemen aan de ouderactiviteit op vestiging die past bij het thema. *
- Wij geven de kinderen bij ieder thema een voorleestas mee naar huis. Hierin zit een boek wat aansluit bij het thema met daarbij behorende opdrachten om thuis samen te doen. Na een paar dagen nemen kinderen de tas en de opdracht weer mee terug.

Via het ouderportaal betrekken we ouders als volgt:

- Wij versturen regelmatig een nieuwsbrief. Nu nog alleen van de opvang, maar het doel is in de toekomst vanuit het hele kindcentrum.
- Wij plaatsen foto's van activiteiten die we gedaan hebben op de groep.

Daarnaast praten we met ouders over de ontwikkeling van hun kinderen. Dat doen we als volgt:

- Wij praten met ouders bij het halen en brengen en letten erop dat we iedereen regelmatig zien en spreken.
- Minimaal twee keer per jaar vindt er een oudergesprek plaats nav de ingevulde KIIJK registratie.

Verder betrekken we ouders nog op de volgende momenten:

- Wij bieden ouders aan om een verjaardag of ander feest mee te vieren.
- Wij organiseren ouderbijeenkomsten, zoals een bijeenkomst over zindelijkheid of ons VVE aanbod.
- Wij organiseren 1x per thema een speelinloop op een paar dagen in die week.

Opvoeden doen we samen – door groepsmanagement.

In dit deel: gedifferentieerd werken, beredeneerd werken, teamwerk, samen kinderen volgen, naar een volgende groep of naar de basisschool, signaleren van bijzonderheden, pedagogisch beleid evalueren en borgen, en pedagogische kwaliteit – onze focus voor het komende jaar.

Gedifferentieerd werken

Gedifferentieerd werken staat voor onderscheid maken en variëren. Want kinderen verschillen qua leeftijd, niveau, interesse en eigenheid. Er is ook een overeenkomst: ze zijn allemaal nieuwsgierig. Ze willen graag nieuwe dingen ontdekken en volgende stappen zetten. Door gedifferentieerd te werken, spelen we in op onderlinge verschillen en op de nieuwsgierigheid van ieder kind. In de praktijk betekent gedifferentieerd werken dat we aandacht hebben voor alle ontwikkelingsgebieden. Daar laten we onze aanpak op aansluiten. En we bieden variatie en keuze door de dag heen.

Aandacht voor alle ontwikkelingsgebieden (zie bijlage 1)

Met goed groepsmanagement zorgen we in het dagelijkse werk voor een gevarieerd aanbod. Dat aanbod sluit aan op alle ontwikkelingsgebieden. Alle ontwikkelingsgebieden hangen met elkaar samen en zijn even belangrijk.

We weten goed hoe kinderen zich ontwikkelen, en daarom begrijpen we welke variatie er nodig is in de speelleeromgeving en bij de activiteiten/spelimpulsen. We sluiten steeds aan bij waar de kinderen zijn

qua leeftijd, ontwikkeling, interesse en eigenheid. Zo blijft hun betrokkenheid hoog.

Variatie en keuze

We bieden variatie en keuze in een rijke uitdagende omgeving (met gevarieerde hoeken en materialen), met ruimte voor initiatief (met afwisseling tussen vrij spel en spelimpulsen/activiteiten), en altijd in dialoog (met inzet van de pedagogische interactievaardigheden). In de volgende hoofdstukken lees je daar meer over.

Beredeneerd werken

Beredeneerd werken staat voor: weten wat we doen. We laten kinderen doelgericht 'de zone van de naaste ontwikkeling' ervaren. Dat betekent dat ze precies de juiste volgende stap kunnen zetten. Vanaf het punt waar ze nu staan in hun ontwikkeling. Hoe helpen we de kinderen daarbij? Om te beginnen leren we ze goed kennen. Dat doen we door dagelijks naar ze te kijken, met ze te praten en met ze te spelen. Daarnaast kijken we met ons kindvolgsysteem meer objectief naar een kind. Vanuit kennis over het kind plannen we vervolgens ons beredeneerde aanbod. Zo zorgen we ervoor dat alle kinderen nieuwsgierig blijven en een volgende stap kunnen zetten als ze dat willen. Wat we zien gebeuren bij de kinderen en wat we horen van de ouders, gebruiken we weer voor de volgende fase in ons beredeneerde aanbod. Zo volgen we steeds opnieuw de PDCA-cyclus van plan, do, check, act (plannen, uitvoeren, kijken hoe het werkt en bijsturen). Bij het beredeneerde aanbod gebruiken we een themaplanning/groepsplan.

Teamwerk

Een groep kinderen begeleiden vraagt om teamwerk. Wie doet welke taak en hoe verdelen we onze aandacht over de kinderen, binnen en buiten? Daar denken we samen over na. Regelmatig nemen we ruimte voor spelbeschikbaarheid: het rustig kijken naar het spel van kinderen of het meespelen met hun spel. Zo kijken de pedagogisch professionals dagelijks naar het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen. Op grond daarvan verdelen ze hun aandacht en taken. In het teamoverleg [en bij het maken van de \(thema\)planningen](#) maken ze daar afspraken over. Tijdens het teamoverleg [en het evalueren van de uitgevoerde \(thema\)planning](#) bekijken ze hoe de taak- en rolverdeling is verlopen en hoe ze de taken en rollen de komende periode gaan verdelen.

Samen kinderen volgen

Spelende kinderen laten hun interesses en ontwikkeling zien. Door bewust te kijken naar wat kinderen bezighoudt – Wat spelen ze? Hoe spelen ze? Wat maken ze, en op welke manier? – leren we de kinderen beter kennen. We volgen hun ontwikkeling ook systematisch. Dat doen we met een (digitaal) kindvolgsysteem. We gebruiken de informatie uit het kindvolgsysteem voor keuzes en aanpassingen voor het individuele kind, de groep of de vestiging. De mentor van het kind bespreekt individuele observaties met de ouders (zie 'Opvoeden doen we samen – met ouders').

Onze vestiging gebruikt dit kindvolgsysteem: KIJK

Kinderen worden dagelijks geobserveerd tijdens de begeleide activiteit en het vrije spel. Deze observaties worden door de PM-er geregistreerd en op deze manier worden alle ontwikkelingsgebieden gevolgd. Met behulp van KIJK! bepalen we of een kind behoefte heeft aan een stapje meer of juist minder, waardoor we een aanbod kunnen realiseren dat helemaal is afgestemd op de behoeften van het individuele kind of juist de hele groep. Als er een registratie van de KIJK lijnen plaats heeft gevonden van een kind, vindt er altijd een gesprekje plaats met de ouders, om samen de ontwikkeling te bespreken.

Vanuit KIJK draaien we regelmatig een groepsoverzicht uit. Hiermee kunnen wij ons VVE-aanbod niet alleen op het individuele kind, maar ook op de groepsbehoefte afstemmen. Bij het voorbereiden van onze thema's en het VVE-aanbod, kijken we welke SLO-doelen een verrijking zijn voor de ontwikkeling van de groep en het individuele kind. Volgens de speelplezier methodiek worden kinderen vervolgens ingedeeld in groepjes van 3 of 4 kinderen met hetzelfde niveau voor de begeleide activiteiten.

Tijdens de kindbesprekingen worden de groepsoverzichten besproken met de pedagogisch coach en de vestigingmanager.

Naar een volgende groep of naar de basisschool

Stroomt een kind door naar een nieuwe groep, dan zorgen we voor een geleidelijke overgang en een doorgaande lijn. We spreken wenmomenten af en de mentor draagt het kind zorgvuldig over aan de collega's van de nieuwe groep. Als een baby geen uitdaging meer vindt in de babygroep – of omgekeerd: als een kind emotioneel nog niet toe is aan een volgende groep – kan het tijdstip van doorstromen wijzigen. Dat gaat altijd in overleg met de ouders. We houden ook rekening met de samenstelling van groepen: de pedagogisch professionals moeten in staat zijn om aandacht te geven aan alle kinderen. Het belang van het kind staat altijd voorop.

Gaat een kind over naar een andere groep of vestiging, dan dragen we de kennis over het kind – vastgelegd in het kindvolgsysteem – over aan de nieuwe groep. Heeft de nieuwe groep een ander LRK-nummer, dan vraagt de mentor toestemming aan de ouders om de informatie over te dragen. Is het LRK-nummer hetzelfde, dan hoeven de ouders alleen geïnformeerd te worden (afstemming). Vervolgens neemt de mentor contact op met de mentor van de nieuwe groep. Indien gewenst plannen de oude en nieuwe mentor een persoonlijk gesprek over het kind. Bij voorkeur is daar ook een van de ouders bij.

Gaat een kind starten op de basisschool, dan draagt de mentor het kind zorgvuldig over na toestemming van de ouders. Tijdens de eerste intake op onze vestiging vragen we die toestemming al. Daarnaast stemt de mentor vóór de overdracht met de ouders af welke informatie we de school geven op het overdracht-/doorstroomformulier.

Onze vestiging zorgt voor een warme overdracht. Dat houdt in dat we de informatie uit het overdrachtsformulier persoonlijk bespreken met een direct betrokken medewerker van de basisschool. Dat gesprek voeren we bij voorkeur samen met de ouders.

Op onze vestiging gebruiken wij voor de overdracht met de basisschool een overdrachtsformulier vanuit de gemeente Helmond (halte 4) om de doorgaande lijn tussen peuterwerk en de basisschool invulling te geven. De gegevens vanuit KIJK! worden als bijlage aan het overdrachtsformulier toegevoegd. Bij de kinderen die doorstromen naar basisschool Westwijzer vindt er in principe altijd een warme overdracht plaats met de mentor van school en ouders. Bij kinderen die naar een andere basisschool gaan, vindt er alleen indien gewenst of nodig een warme overdracht plaats. Als dat niet nodig is, vindt er alleen een afrondend gesprek plaats tussen de ouders en de mentor van het kind en wordt het overdrachtsformulier daarna (in overleg met ouders) opgestuurd of afgegeven op school.

Signaleren van bijzonderheden

We observeren en volgen de ontwikkeling van kinderen. Bijzonderheden bespreken we altijd eerst met de ouders. Signaleren we bijzonderheden, dan gaan we te werk volgens de door Wij zijn JONG beschreven zorgstructuur. Waar nodig schakelen we interne of externe experts in of verwijzen we ouders door naar passende instanties. Zij kunnen duiden wat er aan de hand is en geven advies over het vervolg. Uiteraard gebeurt dat altijd in nauw overleg met de ouders en na hun toestemming. Kortom: we blijven zorgvuldig in contact met de ouders en – na hun toestemming – ook met de externe instanties en de eventuele basisschool. In het team evalueren we de signalering.

Bij vragen over de ontwikkeling en het gedrag van kinderen kunnen we – in overleg en afstemming met de ouders – deze medewerkers of instanties raadplegen:

De pedagogisch coach (inclusief VE-coach), intern begeleider kinderopvang, zorgcoördinator en/of ambulante medewerker KluppluZ, logopedist, wijkverpleegkundige en jeugdarts van de GGD, Sociaal Team Helmond, gedragsdeskundige van het samenwerkingsverband Peelland-PO.

Pedagogisch beleid en praktijk evalueren en borgen

Samen volgen we dagelijks **het welbevinden en de betrokkenheid** van kinderen in samenhang met hun ontwikkeling. Daarbij gebruiken we het kindvolgsysteem. Zitten de kinderen goed in hun vel, zijn ze ontspannen en voelen ze zich veilig? Dan zit het goed met het welbevinden. Doen de kinderen tijdens het spelen en de activiteiten nieuwe ervaringen op? Zijn ze geboeid en gefascineerd door de activiteit? Zit er uitdaging in het spel of activiteit? Dan is ook de betrokkenheid hoog.

In het Pedagogisch Kompas, het pedagogisch beleid van Wij zijn JONG, staat uitvoerig beschreven hoe **welbevinden en betrokkenheid** voor ons de belangrijkste toetsstenen zijn om de ontwikkeling van kinderen te beoordelen. De mate van welbevinden en betrokkenheid daagt ons uit om de pedagogische kwaliteit voortdurend aandacht te geven. Daarbij nemen we steeds de vier pijlers onder de loep om onze aanpak te verbeteren:

Opvoeden doen we samen – Kunnen we onze samenwerking verbeteren? Met ouders, met elkaar en met andere organisaties?

In een rijke uitdagende omgeving – Hoe rijk en uitdagend is ons aanbod?

Met ruimte voor initiatief – Bieden we voldoende keuzevrijheid? Is het dagritme afgestemd op ruimte voor initiatieven van kinderen? Zijn onze activiteiten/spelimpulsen passend en verrijkend?

Altijd in dialoog – Weten we wat kinderen beweegt, wat kinderen bezighoudt en hoe we aansluiten bij hun behoeften en belevingswereld?

Aan welbevinden en betrokkenheid zien we hoe het gaat met een kind én met onze pedagogische kwaliteit. Jaarlijks monitoren en meten we die, zodat we zicht houden op wat we kunnen aanpakken. De jaarlijkse cyclus waarmee we onze pedagogische kwaliteit borgen bestaat uit deze fasen:

- De pedagogische praktijk evalueren.
- Vanuit die evaluatie pedagogische doelen bepalen.
- Werken aan de pedagogische doelen met acties die de vier pijlers versterken (via werkoverleg, coaching en/of scholing/training).
- Het effect van onze aanpak beoordelen door te kijken naar het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen.

De pedagogische praktijk en beleid monitoren en evalueren we met de volgende instrumenten: Jaarlijks evalueren we onze pedagogische praktijk met de PIB (Pedagogische Praktijk in Beeld). Doorlopend gebruiken wij de vijfpuntsschalen van welbevinden en betrokkenheid om de dagelijkse pedagogische proces te volgen en onze pedagogische aanpak op af te stemmen.

Pedagogische kwaliteit – onze focus voor het komende jaar

In **2024** legt onze locatie de focus op onderstaande pedagogische doelen. De doelen kunnen enigszins verschillen per team/groep.

We vinden het belangrijk dat de basis op orde is en zo ook de doorgaande ontwikkellijn. Hierin willen we van elkaar leren en ondersteuning bieden waar nodig. Zo kunnen we onze doelen terug laten komen in de groepsoverleggen maar ook in de teamoverleggen. We houden elkaar scherp door aan elkaar te laten zien waar we mee bezig zijn.

We hebben gekozen voor de volgende focusdoelen aan de hand van de pijler de rijke uitdagende omgeving:

Babygroep – Zonnewijzer:

Ik mag initiatief nemen en op onderzoek uitgaan in een veilige omgeving, afgestemd op mijn ontwikkeling. Daarbij vinden we de herkenbaarheid van spelzones belangrijk. We willen aan de slag gaan met foto's in de ruimte zodat het duidelijk is voor de kinderen wat er ligt en waar het ligt. Bij

deze herkenbaarheid hoort ook een aantrekkelijke presentatiewijze. We zorgen ervoor dat alles gesorteerd wordt en speelklaar staat voor de kinderen voor een volgend speelmoment. We blijven de kinderen en onszelf constant uitdagen om in de rijke uitdagende omgeving materialen aan te bieden die passen bij de interesse en ontwikkeling van de kinderen.

Peutergroep – Bladwijzer:

Ik heb de beschikking over materialen en ik kan meedoen met activiteiten om ervaringen op te doen en ervan te leren. We willen op de groep realistische materialen aanbieden in de verschillende hoeken. We vinden het belangrijk om het spelmateriaal te doseren in alle hoeken. We willen het overzichtelijk maken voor de kinderen door niet teveel aan te bieden en met foto's te gaan werken zodat het duidelijk is wat er ligt en waar het ligt.

Ik kan rekenen op vaste routines, maar ook op afwisseling en uitdagingen. Bij de vaste routines willen we gaan werken aan elementen op kindhoogte, zodat de kinderen het dagritme zien en daarin worden meegenomen.

Daarnaast blijven we kritisch kijken naar het VE stuk. Vanuit het VE programma gaan we aansluiten op de ontwikkeling van de kinderen. We gaan beredeneerd en gedifferentieerd werken. Beredeneerd werken staat voor: weten wat we doen en gedifferentieerd werken staat voor onderscheid maken en variëren.

Peutergroep – Wegwijzer

Ik heb de beschikking over materialen en ik kan meedoen met activiteiten om ervaringen op te doen en ervan te leren. We vinden het belangrijk om het spelmateriaal te doseren in de verschillende hoeken. We willen het overzichtelijk maken voor de kinderen door niet teveel aan te bieden en met foto's te gaan werken zodat het duidelijk is wat er ligt en waar het ligt. De focus blijft liggen op het uitbreiden en ontwikkelen van de woordenschat.

Ik kan rekenen op vaste routines, maar ook op afwisseling en uitdagingen. Bij de vaste routines willen we gaan werken aan elementen op kindhoogte, zodat de kinderen het dagritme zien en daarin worden meegenomen.

Daarnaast blijven we kritisch kijken naar het VE stuk. Vanuit het VE programma gaan we aansluiten op de ontwikkeling van de kinderen. We gaan beredeneerd en gedifferentieerd werken. Beredeneerd werken staat voor: weten wat we doen en gedifferentieerd werken staat voor onderscheid maken en variëren.

Peutergroep – Sterrenwijzer

Ik heb de beschikking over materialen en ik kan meedoen met activiteiten om ervaringen op te doen en ervan te leren. We vinden het belangrijk om het spelmateriaal te doseren in de verschillende hoeken. We willen het overzichtelijk maken voor de kinderen door niet teveel aan te bieden. Daarnaast willen we aan de slag om meer doelgerichte (wat aansluit bij het thema) en langdurige activiteiten aan te bieden aan tafel.

Daarnaast blijven we kritisch kijken naar het VE stuk. Vanuit het VE programma gaan we aansluiten op de ontwikkeling van de kinderen. De ontwikkeling van kinderen vraagt ook om een doorgaande

ontwikkellijn en willen we de verbinding blijven houden met school door aan te sluiten bij (thema) activiteiten.

Wij bereiken de doelen met scholing/training, coaching en teamoverleg.

Opvoeden doen we samen – met andere organisaties.

In dit deel: de doorgaande lijn met het onderwijs en samenwerken met andere organisaties.

Doorgaande lijn met het onderwijs

Hieronder lees je met welke scholen voor basisonderwijs we samenwerken en de manier waarop we dat doen. [We stemmen met het onderwijs af hoe onze VE inhoudelijk aansluit op de school, en de school op ons, zodat er een doorgaande lijn ontstaat tussen de voorschoolse educatie en het basisonderwijs in groep 1. Denk aan gezamenlijke thema's, een herkenbaar ouderbeleid of een doorgaande lijn in spel materiaal.](#)

Naam basisschool	Samenwerking
Basisschool Westwijzer	<p>Samen met de basisschool Westwijzer vormen wij Kindcentrum Westwijzer. Binnen het kindcentrum is er een nauwe samenwerking op het gebied van VVE.</p> <p>Bij de peutergroepen en bij de kleuters werken we vanuit dezelfde VVE methode (Speelplezier). We stemmen jaarlijks onze thema's af met basisschool Westwijzer. Zowel in de opvang als bij de kleuters werken we met hetzelfde kindvolgsysteem.</p> <p>We werken met een overdrachtsformulier (halte 4) om de doorgaande lijn tussen peuterwerk en de basisschool goed te laten verlopen. Bij alle kinderen die doorstromen naar school vindt er een warme overdracht plaats waarbij de mentor van de opvang, de leerkracht van school en de ouder aanwezig zijn.</p> <p>Er vindt maandelijks een overleg plaats tussen de vestigingsmanager en de intern begeleider van school. Hierin bespreken we punten uit het gezamenlijke vestiging/locatieplan en is er veel aandacht voor de doorgaande lijn, de zorg en ontwikkeling van onze kinderen.</p> <p>Daarnaast hebben we zowel bij de opvang als op school een vve-coördinator. Zij hebben om de week overleg met elkaar over de praktische zaken en invulling van de thema's. Op deze manier kunnen we ons VVE aanbod nog meer op elkaar afstemmen en blijven we de kwaliteit van ons aanbod samen ontwikkelen.</p> <p>Alle plannen rondom de samenwerking en het afstemmen van het VVE aanbod staan omschreven in het vestigings/locatieplan wat we jaarlijks maken.</p> <p>Daarnaast is de planning om elk schooljaar minimaal 1 kindcentrumavond te plannen om met het hele team aan</p>

	de slag te gaan met de toekomst van ons kindcentrum en te kijken hoe we de samenwerking tussen opvang en onderwijs verder kunnen uitbreiden.

Samenwerken met andere organisaties

<p>Onze vestiging werkt samen met:</p> <ul style="list-style-type: none">• KluppluZ• Logopedie• Consultatiebureau• Bibliotheek• Samenwerkingsverband• Kentalis• Sociaal team Helmond
--

In een rijke uitdagende omgeving.

In dit hoofdstuk: indeling van de ruimte, inrichting van de hoeken en plekken, geordend materiaal, buitenruimte, [duidelijkheid voor ieder kind](#).

Indeling van de ruimte

Onze vestiging heeft een prettige, sfeervolle en rustige uitstraling. Aantrekkelijk en niet te prikkelend. De kleuren zijn bewust gebruikt. En de aankleding van de wanden sluit aan bij de leeftijd van de kinderen. Verder zorgen we voor een goed overzicht en houden we belangrijke looproutes vrij. Zo creëren we een plek waar kinderen, ouders en pedagogisch professionals zich prettig voelen.

De rijke uitdagende omgeving bevat open ruimte en hoeken/plekken die zijn ingericht voor een bepaald spel of activiteit. Voor de baby's is er bijvoorbeeld een plek voor rammelaars, een ruimte om te draaien of te kruipen, en een zachte plek. Voor dreumesen is er bijvoorbeeld een plek om speelgoed vooruit te duwen, of om alles wat in huis gebeurt na te spelen. Dankzij de gevarieerde hoeken en plekken kunnen dreumesen en peuters hun eigen keuzes maken. Waar wil ik gaan spelen? Wat zal ik daar spelen? Met wie wil ik spelen? [In de VE hebben we voor de peuters hoeken of plekken voor beeldend bezig zijn \(knutselplek\), bouwen \(bouwhoek\), doen alsof \(huishoek\), fantasiespel met auto's, treinen, dieren, blokjes \(ministad of wereldstad\), plaatjes kijken en lezen \(leeshoek\), puzzels en spelletjes \(spelletjestafel\) en vaak ook een thematafel of -hoek.](#)

De plekken zijn afgebakend met bijvoorbeeld kasten, speelschermen, matten of tape. Dat zorgt voor duidelijkheid en concentratie. Er is ruimte voor rustig en meer actief spel, voor individueel spel en spelen in kleine groepjes en om met z'n allen te zingen. Elk kind heeft iets eigens in de ruimte, zoals een eigen vakje, kapstok, stoel of foto.

De verdeling van de speelhoeken en -ruimtes past bij de leeftijdsgroep van de kinderen. Ook de toiletruimtes bieden de mate van privacy en zelfstandigheid die bij de leeftijd past.

Inrichting van de hoeken en plekken

We zoeken, soms samen met de kinderen, naar gevarieerde materialen voor in de speelruimtes. Alle kinderen kunnen in de hoeken iets van hun niveau vinden en hebben voldoende keuze. Kinderen kunnen naast of met elkaar bezig zijn met voldoende materialen. Het materiaal wordt regelmatig aangevuld en afgewisseld. Verder zijn er in elke groep materialen en illustraties te vinden waarop verschillende culturen en rollen zichtbaar zijn. Daarnaast liggen er veilige echte materialen die passen bij de leeftijd – zoals pollepels, mutsen of een vaatdoekje – en open materiaal waar kinderen zelf betekenis aan kunnen geven zoals dozen, takken of lege melkpakken. Veilige echte en open materialen bieden extra kansen voor verdiepend spel.

Geordend materiaal

De materialen zijn overzichtelijk geplaatst en zo nodig gelabeld. Die ordening helpt onszelf, maar is ook belangrijk voor het spel van kinderen. Ze kunnen het materiaal vinden en gemakkelijk opbergen. Ook voor ouders is het handig om snel een goed overzicht te hebben. Soms bewaren kinderen gemaakte spullen een tijdje, bijvoorbeeld om er de volgende keer mee verder te gaan of om iets tentoon te stellen. Ook daar reserveren we een plek voor.

Buitenruimte

We streven naar een uitnodigende buitenspeelplaats. Buiten hebben kinderen andere spelmogelijkheden en ze doen er belangrijke ervaringen op. We leggen de nadruk op bewegen en motoriek. Buiten kunnen kinderen rennen, met de bal spelen, fietsen, met zand spelen en van alles in de natuur ontdekken. Ook buiten is er een zichtbare verdeling van de ruimte. We zorgen voor een veilige, gevarieerde ondergrond die past bij het spel – bijvoorbeeld gras, steen, zand of een ondergrond met een klein niveauverschil. Ook zorgen we voor gevarieerde buitenmaterialen die gemakkelijk te vinden en op te ruimen zijn. Elke dag willen we buiten zijn.

Duidelijkheid voor ieder kind

Een rijke uitdagende omgeving houdt in dat de indeling ook geschikt is voor kinderen die aan het wennen zijn of het Nederlands nog moeten leren. De indeling spreekt daarom grotendeels voor zich – zonder dat er mondelinge uitleg nodig is. Kinderen kunnen rustig en geconcentreerd spelen. Dankzij labels begrijpen ze waar de hoeken voor staan en wat er in de hoeken te vinden is. Er is voldoende spel materiaal dat kinderen zonder woorden kunnen gebruiken, en speelgoed dat makkelijk uit te leggen is door iets voor te doen. Vanuit ons programma passen we de speelhoeken regelmatig aan, zodat ze passen bij de thema's of het spel. Bijvoorbeeld met andere materialen in de huishoek, andere puzzels, boeken of auto's.

Met ruimte voor initiatief.

In dit hoofdstuk: een vast maar flexibel dagritme, overgangen in het dagritme, belangrijke onderdelen in het dagritme, [een begrijpelijke dagindeling voor ieder kind](#).

Een vast maar flexibel dagritme

Een dagritme of dagindeling is een vaste volgorde van dagelijkse gebeurtenissen. De dag is ingedeeld in herkenbare periodes met vaste onderdelen. Maar het dagritme is ook flexibel: wat de kinderen doen, staat niet tot in detail vast. Elke dag hebben ze bijvoorbeeld de ruimte om vrij te spelen. Het vrij spelen wordt afgewisseld met begeleide of geleide activiteiten/spelimpulsen. Bij vrij spelen ligt het initiatief geheel bij het kind, bij een begeleide activiteit/spelimpuls doen pedagogisch medewerkers met het kind mee, en bij geleide activiteiten/spelimpulsen ligt het initiatief bij ons. Met het dagritme zorgen we voor een balans tussen herhalen en nieuwe ervaringen opdoen. Bij de geleide activiteiten letten we op een goede afwisseling tussen de ontwikkelingsgebieden. En we blijven kinderen de ruimte bieden voor eigen initiatieven.

Onze globale dagindeling ziet er zo uit:

07.30 - 09.00 binnenkomst

09.00 demonstratiespel en pantomime spel

09.30 fruit eten

10.00 – 11.00 buiten spelen of naar de gymzaal

11.00 – 11.30 begeleide activiteit in de kleine groep

11.30 – 12.15 brood eten

12.30 kinderen gaan naar bed

12.45 – 14.30 vrij spel

14.30 groente moment

15.00 – 16.30 ruimte voor buiten spelen, gymzaal of begeleid spel

16.30 koekje en wat drinken

16.30-18.30 vrij spel, kinderen worden opgehaald

Baby's en dreumesen

Het dagritme voor de jongste baby's is in de eerste maanden individueel. Ze groeien geleidelijk toe naar het groepsdagritme. Vaak geldt ook voor dreumesen nog dat het dagritme per kind een beetje wordt aangepast (een kind zit bijvoorbeeld iets korter in de kring, gaat iets eerder slapen, of gaat van tafel als het klaar is met eten).

Overgangen in het dagritme

Overgangen van het ene naar het andere onderdeel zijn snel prikkelrijk voor kinderen. Om overgangen soepel te laten verlopen, gebruiken we aantrekkelijke rituelen. Daardoor blijven de kinderen betrokken bezig en behouden de pedagogisch professionals het overzicht. Elke overgang vraagt een eigen ritueel en vorm van samenwerken.

Belangrijke onderdelen in het dagritme

De hele dag zijn er kansen om met kinderen in gesprek te gaan, met ze te spelen, samen te genieten en de ontwikkeling te ondersteunen en stimuleren. Vaak doen ontwikkelkansen zich spontaan voor. Die kansen grijpen we terwijl we naar de kinderen kijken, aansluiten bij hun spel en met ze praten. We creëren ook zelf kansen door bewust activiteiten of spelimpulsen aan te bieden. Natuurlijk blijven we ook tijdens die geplande momenten goed kijken, aansluiten en praten met de kinderen. Op die manier doen zich ontwikkelkansen voor tijdens alle onderdelen van ons dagritme. Hieronder volgt een korte uitleg over de belangrijkste onderdelen.

Vrij spel

Tijdens vrij spel kiezen de kinderen zelf waarmee, waar en met wie ze aan de slag gaan. Waar nodig verhogen de pedagogisch professionals de betrokkenheid, lokken ze een volgende ontwikkelingsstap uit, of helpen ze bij het kiezen. Gedurende de ochtend en middag is er genoeg ruimte om vrij te spelen.

Grote groep

De term 'grote groep' staat voor de momenten dat onze pedagogisch professionals samen met alle kinderen bewust gezamenlijkheid creëren. Bijvoorbeeld door samen te zingen, verhalen te vertellen, feestjes te vieren of rituelen uit te voeren. Daardoor groeit het gevoel dat we een groep zijn, bij elkaar horen en van elkaars gezelschap genieten. Tijdens de gezamenlijke activiteit blijft er ruimte voor eigen initiatieven van kinderen. Elke dag is er een moment voor de 'grote groep'.

Kleine groep

De term 'kleine groep' staat voor de momenten dat onze pedagogisch professionals bewust met een kleine groep kinderen een activiteit doen, een spelimpuls uitlokken of samenwerken. Tijdens een kleine groepsactiviteit is er veel ruimte om in te gaan op initiatieven van kinderen en om die met elkaar te delen. Pedagogisch professionals stellen de kleine groepjes regelmatig doelgericht samen. Een groepje bestaat dan bijvoorbeeld uit de oudste of de jongste kinderen, of uit kinderen die aan de slag gaan met taalontwikkeling. Soms doen alle kinderen dezelfde activiteit, in wisselende kleine groepjes. In de 'kleine groep' is er veel ruimte voor uitwisseling en aandacht voor alle kinderen. Elke dag zijn er kleine groepen waarin kinderen spelen en ontdekken. [Als het mogelijk is, komen VE-peuters minimaal één keer per dag aan de beurt – in ieder geval minimaal een paar keer per week.](#)

Eten en drinken

Elke ochtend of middag zijn er groepsmomenten waarop de kinderen samen eten en drinken. De pedagogisch professionals zorgen voor een veilig, gezellig en rustig moment. We zien de eetmomenten als een belangrijke sociale activiteit en vinden sfeer en een gezellige aankleding belangrijk. De pedagogisch professionals laten kinderen kennismaken met een gevarieerd aanbod aan smaken en texturen. Dit doen zij ontwikkelingsadequaat en in overleg met ouders. Benieuwd naar ons voedingsbeleid? Dit ligt ter inzage op onze vestiging.

Verzorgingsmoment

Verzorgingsmomenten zijn regelmatig terugkerende momenten, vaak een-op-een. Pedagogisch professionals zorgen voor aandachtige, respectvolle en rustige momenten.

Slapen

Slapen is een moment om tot rust te komen en weer op te laden. De pedagogisch professionals houden, in overleg met ouders, rekening met het slaapritme en de slaapbehoefte van kinderen.

Het slaapritme van de jongste baby's is in de eerste maanden nog individueel. Ze groeien geleidelijk toe naar het slaapritme van de groep. Het ene kind heeft meer moeite met in slaap komen dan het andere. Om de overgang naar het slaapmoment soepel te laten verlopen, gebruiken de pedagogisch professionals herkenbare rituelen. Naarmate kinderen dit kunnen, doen zij steeds meer zelf zoals omkleden, knuffeldoek pakken, in bed gaan liggen, enzovoort. Benieuwd naar ons protocol veilig slapen? Dit ligt ter inzage op onze vestiging.

Buitenspelen

Bewegen en buiten zijn is heel belangrijk voor kinderen. Buiten kunnen ze veel ervaringen opdoen. Wij laten de kinderen elke dag buitenspelen.

Een begrijpelijke dagindeling voor ieder kind

Voorspelbaarheid is voor alle kinderen belangrijk, maar vooral voor kinderen die aan het wennen zijn of de Nederlandse taal nog niet goed begrijpen. Met een heldere dagindeling weten ze snel wat er wordt verwacht. Pedagogisch professionals maken de dagindeling begrijpelijk met weinig woorden. Ze gebruiken bijvoorbeeld rituelen, zoals liedjes zingen bij het naar buiten gaan, het opruimen of het begroeten. Daarnaast gebruiken ze dagritmekaarten met pictogrammen van de dagindeling.

Altijd in dialoog.

In dialoog zijn betekent dat er interactie is tussen pedagogisch professionals en kinderen – en tussen kinderen en volwassenen onderling. De pedagogische wetenschappen onderscheiden zes interactievaardigheden. Onze pedagogisch professionals zetten die vaardigheden dagelijks in, zodat kinderen zich veilig en op hun gemak voelen en zich bij ons kunnen ontwikkelen.

De zes interactievaardigheden:

- Sensitieve responsiviteit
- Respect voor autonomie
- Structuur bieden en leidinggeven
- Praten en uitleggen
- Ontwikkeling stimuleren
- Begeleiden van onderlinge interacties

Sensitieve responsiviteit

Sensitieve responsiviteit is reageren op wat kinderen willen, denken en voelen – door oog te hebben voor signalen, non-verbaal en verbaal, en door een kind aan te voelen. Het gaat over geborgenheid bieden, een vertrouwensrelatie aangaan en kinderen erbij laten horen in een positieve groepssfeer. Voorbeelden daarvan zijn luisteren, de aai over de bol, het oogcontact, de knipoog, interesse en nieuwsgierig zijn naar het kind. Ook gaat het bij sensitieve responsiviteit over aanmoedigen en bevestigen: kinderen de mogelijkheid geven om nieuwe dingen te ontdekken. Voorbeelden daarvan zijn belangstelling tonen, betrokken zijn bij wat het kind doet, steun bieden bij moeilijke momenten en enthousiasme van het kind delen.

Respect voor autonomie

Respect voor autonomie is kinderen de ruimte geven om zelfstandig te doen wat ze zelfstandig kunnen. Respect voor autonomie is ook: kinderen de kans geven vanuit eigen interesses bezig te zijn en keuzes te maken, zelf te experimenteren en ontdekkingen te doen. Als pedagogisch professionals lokken we ideeën en initiatieven uit, betrekken we kinderen bij het bepalen van regels en afspraken, en hebben we reële verwachtingen. Kinderen voelen het wanneer ze serieus worden genomen. Dan ontwikkelen ze eigenwaarde en kunnen ze zich betrokken voelen bij de groep, het spel en de activiteiten.

Structuur bieden en leidinggeven

Door structuur te bieden orden je de wereld om kinderen heen. Alle kinderen hebben daar behoefte aan. Structuur geeft ze het houvast dat ze nodig hebben om zelfstandig aan de slag gaan. Voorbeelden daarvan zijn een overzichtelijke speelleeromgeving, een begrijpelijke dagindeling, een beperkt aantal consequente en duidelijke regels die uitgelegd worden aan kinderen, voorspelbaar en duidelijk gedrag van pedagogisch professionals en thematisch werken. Structuur bieden en leidinggeven lijkt het

tegenovergestelde van respect voor autonomie, maar ze vullen elkaar aan als ze in evenwicht zijn. Voor elke (leeftijds)groep en voor elk kind ligt dat evenwicht weer anders.

Ongewenst gedrag ombuigen naar gewenst gedrag

Hoe gaan we om met ongewenst gedrag? Kinderen willen zich geaccepteerd voelen zoals ze zijn. Inclusief hun emoties en belevingen, ook op momenten dat ze boos, druk of naar binnen gekeerd zijn. We gaan ervanuit dat het kind met zijn gedrag een bedoeling heeft, ook al is dat gedrag niet altijd effectief of gewenst. Allereerst proberen we daarom de intentie van kinderen te begrijpen. Er zijn veel redenen voor ongewenst gedrag, bijvoorbeeld niet weten dat iets niet mag, van slag zijn door een gebeurtenis, meer uitdaging nodig hebben of temperamentvol zijn. Het gedrag kan ook bij de ontwikkelingsfase horen. Het doel van ombuigen van ongewenst naar gewenst gedrag is dat het kind met (zelf)vertrouwen weer verder kan met het sturen van zijn eigen gedrag. Kinderen voelen zich ook veiliger als ze weten dat er iemand aanwezig is die ingrijpt als het even niet gaat, die ondersteunt of juist begrenst. Iemand bij wie ze kunnen checken of wat ze doen ook kan.

Er zijn veel manieren waarop pedagogisch professionals kunnen reageren op ongewenst gedrag: een non-verbale reactie geven, een grapje maken, kinderen positief herinneren aan een regel, gedrag benoemen dat gewenst is, ik-boodschappen geven over het gedrag van het kind, en soms ook negatief gedrag negeren en positief gedrag juist belonen.

Vijf stappen bij conflictoplossing

Soms hebben kinderen conflicten. Wij zien die als leermomenten voor de (sociale) ontwikkeling. Kinderen leren hun gevoel en mening te laten horen en zien. Ze leren zichzelf en de ander beter te begrijpen en oplossingen te zoeken. Daardoor leren ze sociale en morele regels. Bij een conflict zetten pedagogisch professionals vijf stappen:

1. Bij een probleem of conflict stoppen we, snel maar rustig, het ontoelaatbare gedrag. We benoemen de emoties die kinderen laten zien en geven ze zo nodig een handreiking om hun emoties op een toelaatbare manier te uiten (stoom afblazen/ruimte voor ontlasting zonder dat andere kinderen zich onveilig voelen).
2. Bij kinderen die (nog) niet goed kunnen praten, vertellen we welke gebeurtenis en emoties we hebben gezien. Oudere kinderen vertellen zelf wat er is voorgevallen. We checken daarna of we het goed hebben verwoord of begrepen.
3. We geven als objectieve bemiddelaar bij jonge kinderen één of enkele compromisvoorstellen. Zo gauw kinderen het kunnen, dragen ze zelf mogelijke oplossingen aan.
4. We letten erop dat de gekozen oplossing naar tevredenheid van alle kinderen is (de beste oplossing) en we bedenken zoveel mogelijk samen hoe we die kunnen uitvoeren.
5. Daarna volgen we de kinderen een tijdje bij het spel om te zien of het compromis of de oplossing werkt.

Praten en uitleggen

Bij deze interactievaardigheid gaat het over de taal die pedagogisch professionals gebruiken als ze kinderen begeleiden én over de manier waarop we taalvaardigheid van kinderen stimuleren. Belangrijk bij praten en uitleggen is dat kinderen de ruimte krijgen voor echte (non-)verbale gesprekken, waarbij

we het kind volgen en een rijke (non-)verbale omgeving zijn. Want kinderen leren taal door wat ze in hun omgeving horen.

Bij het praten en uitleggen sluiten we aan op de leeftijd, het ontwikkelingsniveau en de behoefte van kinderen. We passen ons tempo aan en bouwen onze uitleg logisch op, zodat kinderen de uitleg zo goed mogelijk begrijpen. Voor de kleinsten en voor anderstalige kinderen gebruiken we ter ondersteuning gebaren, mimiek, visualisaties (bijvoorbeeld dagritmekaarten), rituelen (bijvoorbeeld een vast liedje bij een overgangsmoment) en concrete materialen. Voor de wat oudere of meertalige kinderen gebruiken we steeds langere zinnen en meer gevarieerde woorden.

Contactinitiatieven

Alle kinderen zoeken regelmatig contact met (non-)verbale gedragingen. Die grote en kleine signalen vangen we zo vaak mogelijk op, zodat kinderen zelfvertrouwen en vertrouwen in anderen krijgen. Door kinderen vaker te zien, leren we hun contactinitiatieven kennen. Ook pedagogisch professionals nemen initiatieven tot contact. We vragen bijvoorbeeld aandacht voor een activiteit/spelimpuls of gebeurtenis, we betrekken de kinderen daarbij, of we beginnen gewoon een gezellig praatje.

Gesprekken

De balans tussen een-op-eengesprekken, kleine groepsgesprekken en gesprekken met de hele groep laten we aansluiten op de leeftijd. De onderlinge omgang is gebaseerd op plezier, aandacht, oprechte interesse, begrip, respect en duidelijkheid. Nederlands is de voertaal, maar in sommige werksituaties kan een pedagogisch professional een andere taal gebruiken in het belang van het kind. We creëren een positieve communicatieve sfeer door regelmatige beurtwisselingen – zowel een-op-een als in groepssituaties. Soms bouwen we gesprekken uit en doen we een beroep op het denkvermogen van kinderen. In een groepssituatie proberen we iedereen te betrekken bij wat er gebeurt. Wordt het gesprek afgesloten, dan laten we dat duidelijk weten. Ook kinderen geven (non-)verbaal aan wanneer het contact voor hen is afgelopen. Het is belangrijk voor kinderen dat wij dat zichtbaar opmerken.

Ontwikkeling stimuleren

De interactievaardigheid 'Ontwikkeling stimuleren' zetten we in tijdens allerlei situaties en activiteiten. Kinderen zijn van zichzelf al nieuwsgierige ontdekkers en onderzoekers, maar we stimuleren hun spelenderwijze ontwikkeling ook gericht. Daardoor kunnen ze extra stappen zetten en doen ze in alle ontwikkelingsgebieden ervaringen op, passend bij hun eigen tempo, interesses en mogelijkheden. In allerlei spelsituaties en activiteiten zien we volop didactische mogelijkheden. Per kind en per situatie kiezen we wat we doen: intenties en plannen van kinderen verwoorden of helpen uitvoeren, nieuwe materialen aanreiken bij een vertrouwd spel, een nieuw idee inbrengen bij een bestaand spel, open vragen stellen, samen oplossingen zoeken, indrukken verwerken, kinderen bij elkaar betrekken, meespelen, het spel voordoen, voorbeelden geven, instructie geven en nog veel meer. We helpen kinderen ook als ze iets nog niet helemaal alleen kunnen of durven. Kortom: we stimuleren de ontwikkeling op alle mogelijke manieren.

Voor kinderen met een VE-indicatie verplicht de wet ons om minimaal vier ontwikkelingsgebieden bewust aan te bieden. Op onze vestiging doen we meer: vanuit onze visie, het pedagogisch kompas,

hangen alle ontwikkelingsgebieden met elkaar samen en zijn deze even belangrijk. Hoe wij deze ontwikkelingsgebieden stimuleren op onze vestiging staat beschreven in bijlage 1. In dit hoofdstuk leggen we extra nadruk op de taalstimulering – als onderdeel van de interactievaardigheid 'Ontwikkeling stimuleren'. Want alle kinderen hebben taal nodig om stappen te kunnen zetten in alle andere ontwikkelingsgebieden.

Een kind moet zich veilig en op zijn gemak voelen, voordat de taalstimulering vanuit VE begint. Daarnaast moet het kind ontdekken dat praten leuk is. Is een kind nog niet gewend? Dan zoeken we vaak contact, al is het maar even. We gaan bijvoorbeeld in op wat we denken dat het kind bedoelt, we spelen non-verbale vraag- en antwoordspelletjes of we laten gezellige praat situaties met andere kinderen zien. Is een kind gewend? Dan start de actieve taalverwerving. We zorgen voor ruimte om te oefenen en een goed taalaanbod.

Ruimte om te oefenen: als kinderen taal horen, gaan ze zelf actief patronen zoeken en regels ontdekken. Ieder kind heeft een eigen aanpak. Het ene kind praat veel, het andere luistert meer. Het ene kind zoekt patronen in de taal, het andere let eerst op de klanken. We begeleiden kinderen tijdens hun spel en de gebruikelijke activiteiten. In die situaties pikken ze nieuwe woorden op en leren ze betekenissen te begrijpen. In gesprek met kinderen die het Nederlands nog moeten leren, leggen we altijd de nadruk op wat het kind bedoelt, oftewel wat het ons wil zeggen. We corrigeren het oefen-taalgebruik niet, maar geven wel in correcte zinnen antwoord. Zo kan het kind als vanzelf weer verder oefenen en blijft het plezier van het contact voorop staan.

Taalaanbod: we onderscheiden vier fasen vanaf het moment dat het kind zich op zijn gemak voelt en praten als leuk ervaart. Wentaal, redzaamheidstaal, omgangstaal en leertaal. De woordenschat ontwikkelt zich door de fasen heen. In alle fasen is goede (non-)verbale interactie belangrijk, maar in iedere fase hebben kinderen andere (non-)verbale behoeften.

Eerste fase, wentaal: het begrijpen van de Nederlandse taal komt op gang, maar het kind spreekt het nog niet. In de wenfase bieden we een goed passend taalaanbod, zodat het begrip van het kind kan groeien. Dat doen we bijvoorbeeld door taal aan bewegen te koppelen, door steeds dezelfde zin te gebruiken als er een vast ritueel begint, en door vooral met de eerste basiswoorden te spreken. De nadruk ligt op woorden die het kind nodig heeft om zich snel op zijn gemak te voelen. In deze fase lokken we het kind niet bewust uit om al Nederlands te spreken.

Tweede fase, redzaamheidstaal: het kind begrijpt het Nederlands redelijk en het spreken is op gang gekomen. De kinderen kunnen alledaagse voorwerpen en hun eigen behoeften eenvoudig benoemen. In deze fase blijft een goed passend taalaanbod het belangrijkste. Woorden blijven zoveel mogelijk gekoppeld aan dagelijkse situaties. Daarnaast proberen we het kind uit te lokken om actief wat Nederlands te spreken. We proberen kinderen zich zekerder te laten voelen in hun initiatieven tot Nederlandstalig contact.

Derde fase, omgangstaal: het kind spreekt al redelijk Nederlands. Het gebruikt korte zinnen en kan gebeurtenissen in het heden en nabije verleden benoemen. In deze fase voeren we kleine gesprekjes. Daarin verrijken we het taalgebruik van het kind met ons taalaanbod. In deze en de volgende fase

beginnen de kinderen regelmatig zelf met de interactie in het Nederlands. Bij de woordenschat letten we op de woorden die nodig zijn om mee te doen in de groep.

Vierde fase, leertaal: het kind kan praten over dingen die niet op het moment zelf aanwezig zijn, kan een verhaaltje bedenken, kan verbanden beschrijven en zich verplaatsen in de gedachten of gevoelens van een ander. Kinderen hebben in deze fase behoefte aan verbreding en verdieping van de woordenschat. Veel peuters die het Nederlands als tweede taal leren, bereiken de vierde fase in het Nederlands niet voordat ze naar school gaan.

Wij maken voor het uitbreiden van de woordenschat gebruik van:

De woorden uit de VVE methode Speelplezier.

Taal is duidelijk aanwezig op onze groep. Wij maken woorden visueel met gebruik van afbeeldingen die herkenbaar zijn vanuit de belevingswereld van kinderen. De thema-woorden behandelen we dagelijks, we zorgen hierbij voor veel herhaling en ook deze woorden worden visueel gemaakt op de groep. Dit kan aan de hand van foto's zijn, of aan de hand van echte materialen. We lezen boeken voor en zingen veel liedjes. We voeren kringgesprekken over de huidige thema's, of over onderwerpen waar de kinderen zelf mee komen. We zetten VVE-materialen in om één op één of in kleine groepjes aan de taalstimulering te werken. Observaties en bevindingen over de taalontwikkeling noteren we in KIJK!, om zo de ontwikkeling van de kinderen te volgen. Wij stemmen ons aanbod aan op deze observaties.

Begeleiden van onderlinge interacties

Met deze interactievaardigheid sluiten we het hoofdstuk af. Als pedagogisch professionals begeleiden we de onderlinge interacties van kinderen en het groepsproces. Dat doen we met begrip, respect, interesse en duidelijkheid. Kinderen leren volop van elkaar, ze vullen elkaar aan en ze hebben plezier in samenzijn en erbij horen. We zetten ons in voor een groeps sfeer waarbij ieder kind zichzelf kan zijn en mee kan doen. We praten over diverse onderwerpen en we zijn nieuwsgierig naar verschillende ideeën en meningen. Verder creëren we gezamenlijkheid door bijvoorbeeld feestjes te vieren, rituelen uit te voeren, (groeps)herinneringen te koesteren met foto's en verhalen, vriendschappen te zien en te waarderen. Zelf laten we goed voorbeeldgedrag zien. Waar het kan, laten we kinderen meedenken en beslissen. Door kinderen vaak te laten werken in kleine groepen (bijvoorbeeld bij activiteiten, eten en drinken), geven we kinderen de kans om elkaar goed te leren kennen.

Overige pedagogische kwaliteitseisen.

In dit hoofdstuk: extra aspecten van het pedagogisch beleid, conform de eisen in de Wet Kinderopvang en het [Besluit basisvoorwaarden voorschoolse educatie](#).

Activiteiten waarbij de stamgroep/stamgroep ruimte verlaten wordt

Op onze vestiging verlaten de kinderen soms de stamgroep of stamgroep ruimte.

De eigen groep is voor kinderen een veilige basis. Vanuit veiligheid en vertrouwen willen kinderen hun wereld vergroten en ervaren wat er achter de vertrouwde deur gebeurt. Door soms de stamgroep of stamgroep ruimte te verlaten, krijgen kinderen meer ruimte om op ontdekkingstocht te gaan of te spelen met kinderen buiten de eigen groep.

Bij de volgende (spel)activiteiten verlaten de kinderen de stamgroep of stamgroep ruimte:
De kinderen verlaten de stamgroep dagelijks onder begeleiding van de pedagogisch medewerker voor buitenspel en daarnaast regelmatig om naar de speelzaal te gaan, mee te spelen in de kleutergroepen of een uitstapje te maken in de wijk. Ook kunnen de oudste kinderen van de Bladwijzer en-wegwijzer de stamgroep of stamgroep ruimte verlaten door deel te nemen aan een gerichte activiteit bij de Sterrenwijzer. Dit om de ontwikkeling gericht op aanvang school te stimuleren.

Daarnaast verlaten de kinderen de stamgroep of stamgroep ruimte aan het eind van de middag als er al veel kinderen opgehaald zijn en we de Zonnewijzer en Bladwijzer samenvoegen.

Als kinderen de stamgroep of stamgroep ruimte verlaten, dan is dat als volgt geregeld:
De begeleiding van kinderen tijdens activiteiten waarbij de stamgroep of stamgroep ruimte wordt verlaten, is altijd geregeld middels de wettelijk vastgestelde beroepskracht-kind-ratio. Alle bijzonderheden en informatie van de kinderen zijn op de juiste plek aanwezig.

Extra opvang afnemen

Ouders hebben bij ons de mogelijkheid voor het afnemen van extra opvang.

Kinderen komen meestal op vaste dagen naar de dagopvang. Dat is belangrijk voor de stabiliteit van de groepen, het veilige en vertrouwde gevoel van de kinderen en daarmee de pedagogische kwaliteit. Soms kan het voorkomen dat ouders extra opvang nodig hebben. Het toekennen van extra opvang is afhankelijk van hoeveel plaats er is op de groep. Extra opvang vraagt een ouder aan via het ouderportaal.

Inzet pedagogisch beleidsmedewerker/coach

Volgens de Wet Kinderopvang moet er per vestiging vijftig uur per jaar beschikbaar zijn voor pedagogisch beleid en tien uur per fte voor coaching. De pedagogisch beleidsuren zijn bestemd voor de totstandkoming en uitvoering van beleidsvoornemens (zie pedagogische kwaliteit, onze focus voor dit jaar). De coachinguren worden ingezet om pedagogisch professionals te coachen bij hun werkzaamheden.

Het wettelijk kader voorschoolse educatie vraagt een extra inzet van pedagogisch beleidsmedewerkers. Het betreft tien uur per VE-geïndiceerd kind. Die uren worden direct ingezet op de vestiging, voor coaching van medewerkers of voor pedagogische of VE-beleidsontwikkeling.

Bovenstaande uren hebben we als volgt verdeeld, waarbij alle medewerkers (inclusief flexmedewerkers en invallers) minimaal eenmaal per jaar coaching ontvangen. De uren zijn vastgesteld op peildatum 1 januari.

Vormgeving pedagogische beleidsvoornemens	De vestigingmanager van deze vestiging is tevens de beleidsmedewerker. Zij heeft hiervoor 50 uur per jaar voor de dagopvang
Vormgeving coaching van medewerkers	De coaching van de medewerkers op basis van de wet IKK wordt gedaan door de pedagogisch coach voor 108,68 uur per jaar voor de gehele vestiging. Dit komt uit op 2,09 uur per week. De vormgeving van coaching ziet er als volgt uit: <ul style="list-style-type: none"> • Uitvoeren PiB/Pedagogisch scan • Samen opstellen en evalueren van pedagogische focusdoelen. • 6 wekelijkse evaluatie pedagogische doelen/focuspunten (APE model) • Coaching on the job. • 6 wekelijkse overleg PC - VM • Pedagogisch professionals denkvragen stellen en daardoor inspireren, ondersteunen op de groepen en bij ouderbetrokkenheid. Aansluiten bij overleggen, kind besprekingen.
Vormgeving van de verhoging kwaliteit van de voorschoolse educatie	Aantal kinderen op peildatum 1 januari 2024 : 39 De pedagogisch coach is tevens de VE coach, zij komt voor 480 uur per jaar voor VE coaching (40 weken). Dit komt uit op 12 uur per week. De vormgeving van verhoging kwaliteit VE ziet er als volgt uit:

	<ul style="list-style-type: none">• Uitvoeren PiB/pedagogische scan• Samen opstellen en evalueren van pedagogische doelen m.b.t. VE aanbod (themaplanning, ontwikkelingsstimulering, beredeneerd aanbod, rijke uitdagende omgeving, activiteiten aanbod).• 6 wekelijks evalueren van de pedagogische doelen/focuspunten en kwaliteit VE aanbod (tijdens groepsoverleg) (APE model)• Coaching on the job.• 6 wekelijks overleg PC-VM omtrent pedagogische doelen/focuspunten• Samen met medewerkers waarborgen van uitvoering themaplanning en het vormgeven van themaplanning.• Pedagogisch professionals denkvragen stellen en daardoor inspireren, ondersteunen op de groepen en ondersteunen bij ouderbetrokkenheid.• Aansluiten bij overleggen (bespreken van de pedagogische doelen/focuspunten) en/of kind besprekingen. <p>Samen met VE-coördinator en vestigingsmanager waarborgen van VE-aanbod en evalueren.</p>
--	---

Coaches verdelen hun uren over bijvoorbeeld werkoverleg, kind-besprekingen, inspiratiebijeenkomsten, samen formuleren van pedagogische doelen, evaluatie van pedagogische doelen en coaching on the job met teams. Coaches en managers streven gezamenlijk naar een zo efficiënt mogelijke inzet.

VE-opleidingsplan en coachingsplan

Pedagogisch professionals moeten hun VE-kennis en -vaardigheden jaarlijks onderhouden. We stellen ieder jaar een opleidingsplan en coaching plan op en voeren dat uit. Na afloop evalueren we het plan, de uitvoering en de behaalde doelstellingen. Het gaat om de volgende onderwerpen:

- Werken met programma's voor voorschoolse educatie.
- De ontwikkeling stimuleren van het jonge kind, in het bijzonder op de gebieden van taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling.
- De ontwikkeling volgen van peuters en het aanbod van voorschoolse educatie daarop afstemmen.
- Ouders betrekken bij het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen.
- De voorschoolse educatie inhoudelijk laten aansluiten op de vroegschoolse educatie vanaf 4 jaar én zorgdragen voor een zorgvuldige overgang van voorschoolse naar vroegschoolse educatie.

960 VE-uren verdelen in de periode van 2½ tot 4 jaar

Onderstaande tabellen laten zien hoe we de 960 VE-uren op onze vestiging verdelen over de dagen en weken. Het VE-aanbod omvat niet meer dan 6 uur per dag

Op onze peuterwerkgroep(en) hebben wij op maandag, dinsdag, woensdag, donderdag en vrijdag een VE-aanbod. Een peuter met VE-indicatie neemt deel aan het VE-aanbod op de volgende manier:

Aantal weken per jaar dat het kind een VE-aanbod wordt aangeboden	Tijdstip waarop het VE-aanbod aan het kind wordt aangeboden	Aantal dagen per week dat het kind met een VE-indicatie minimaal het VE-aanbod bij ons volgt	Aantal uren VE-aanbod per week dat een kind met VE indicatie minimaal bij ons volgt
40	08.30 uur t/m 12.30 uur 13.15 uur t/m 17.15 uur	4 dagen	16 uur

Tijdens schoolweken (40 weken per jaar) kunnen de kinderen op de peuterwerkgroep Wegwijzer terecht van maandag t/m vrijdag van 8.30 - 12.30 uur en op maandag, dinsdag en donderdag ook nog van 13.15 - 17.15 uur. Kinderen met een VVE indicatie komen vier dagdelen per week (= 16 uur) en maken zo in 1,5 jaar (=60 weken) 960 uur op de peuterwerkgroep.

Tijdens schoolweken (40 weken per jaar) kunnen de kinderen op de peuterwerkgroep Sterrenwijzer terecht van maandag t/m vrijdag van 8.30 - 12.30 uur. Kinderen met een VVE indicatie komen vier dagdelen per week (= 16 uur) en maken zo in 1,5 jaar (=60 weken) 960 uur op de peuterwerkgroep.

Op onze dagopvanggroep(en) hebben wij op maandag, dinsdag, woensdag, donderdag, vrijdag per week een VE-aanbod. Een peuter met VE-indicatie neemt deel aan het VE-aanbod op de volgende manier:

Aantal weken per jaar dat het kind een VE-aanbod wordt aangeboden	Tijdstip waarop het VE-aanbod aan het kind wordt aangeboden	Aantal dagen per week dat een kind met een VE-indicatie minimaal het VE-aanbod bij ons volgt	Aantal uren VE-aanbod per week dat een kind met VE indicatie minimaal bij ons volgt
52 weken	08.30 uur t/m 12.30 uur	5 dagen	16 uur

	14.00 uur t/m 17.00 uur		
--	-------------------------	--	--

Tijden dat er niet afgeweken wordt van het BKR en er VVE aanbod is:

Van maandag t/m vrijdag van 8.30 - 12.30 uur en van 14.00 - 17.00 uur.

Kinderen met een VVE indicatie komen minimaal 4 dagdelen per week, waarvan tenminste twee ochtenden.

Een kind heeft dan minimaal 2x4 uur en 2x3 uur = 14 uur per week VVE aanbod.

In 1,5 jaar tijd heeft een kind met een 52 weken contract minimaal: 78 weken x 14 uur = 1092 uur VVE aanbod.

Ons VE-programma

Het VE-programma geeft ons inspiratie en houvast bij het vormgeven van ons VE-beleid. We gebruiken het programma om de ontwikkeling van kinderen gestructureerd en samenhangend te stimuleren.

Onze vestiging werkt met: **Speelplezier**

Korte beschrijving van het programma

Uitgangspunt van Speelplezier is dat jonge kinderen zich vooral spelenderwijs ontwikkelen in interactie met elkaar en met volwassen spelpartners. De dagelijkse inzet van drie speel-leerroutines zorgen voor een voortdurende wisselwerking tussen spelstimulering en spelend leren:

- het demonstratiespel en aansluitend pantomimespel voor spel- en taalstimulering in de grote groep;
- begeleid spel in de kleine groep (afgestemd op ontwikkelingsniveau);
- vrij spel.

De speel-leerroutines worden ondersteund met een rijke speelomgeving, structuur en overzicht en een thematisch groepsplan. Er is volop ruimte voor (be)geleid en vrij spel. Naast de speel-leerroutines worden dagelijks 'tussendoortjes' uitgevoerd. Dit zijn korte spelactiviteiten van vijf tot maximaal vijftien minuten, waarbij bewegen wordt gekoppeld aan taal, ontluikende en beginnende geletterdheid en ontluikende en beginnende rekenvaardigheid. Tijdens het spelen en meespelen gaan onze pedagogisch professionals in dialoog met de kinderen. Onze pedagogisch professionals werken bij Speelplezier graag samen met ouders aan de ontwikkeling van kinderen. Voor verdere informatie verwijzen wij naar de website van speelpleziermethodiek.

Het NJI heeft Speelplezier erkent als VVE programma (goed onderbouwd)

Bijzonderheden van onze vestiging en gemeentelijke eisen & Specifieke VE-eisen in onze gemeente

VVE in Helmond

In Helmond is er vanuit de evaluatie van de voorgaande beleidsperiode OAB/VVE een beleidsplan OAB/VVE opgesteld voor de periode 2019-2023. Dit beleidsplan is in samenspraak met het onderwijs en kinderopvang tot stand gekomen. Het beleid is gericht op het bieden van betere kansen aan kinderen van 0-13 jaar met risico op of een taal- of ontwikkelachterstand. De uitvoering vindt plaats binnen de wettelijke kaders die door het Rijk zijn opgesteld (Wet primair onderwijs, Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (OKE), Wet passend onderwijs, Jeugdwet, Wet harmonisatie, Wet IKK). Samen met het onderwijs en kinderopvang is vanuit de vorige beleidsperiode bekeken welke activiteiten doorgezet worden en welke focus de komende jaren aangebracht wordt om kinderen in Helmond gelijke ontwikkelkansen te bieden.

Bestuurlijke educatieve agenda

Naast het beleidsplan OAB/VVE is er ook een Helmondse bestuurlijke educatieve agenda opgesteld in samenwerking met onderwijs en kinderopvang waarin vier bestuursopdrachten staan beschreven voor de komende jaren. De bestuursopdrachten hebben op verschillende onderdelen verbinding met OAB/VVE. Bij iedere bestuursopdracht wordt Korein vertegenwoordigd door ten minste één vestigingsmanager uit Helmond.

OAB/VVE Werkgroep

In de OAB/VVE werkgroep zit een vertegenwoordiging vanuit alle schoolbesturen en kinderopvangorganisaties (VVE-vestigingen) in Helmond, de JGZ en de gemeente. Op aanvraag kunnen andere organisaties aansluiten zoals de LEV-groep, De VoorleesExpress, bibliotheek en het Samenwerkingsverband PO. Op jaarbasis komt de werkgroep gemiddeld zes keer bij elkaar om input te geven aan het VVE-beleid in Helmond en het operationele niveau mede vorm te geven. Tijdens iedere bijeenkomst wordt Korein vertegenwoordigd door één vestigingsmanager uit Helmond. Daarnaast worden er drie keer per jaar netwerkbijeenkomsten georganiseerd, waarbij meerdere vestigingsmanagers uit Helmond aansluiten.

VVE-coördinatie op vestigingen

De VVE-coördinatie is op vestiging toegekend aan de directie van de basisschool en de managers van de kinderopvang. Doel is de regie en coördinatie duidelijk toe te kennen om planmatig en gericht te kunnen komen tot de gewenste kwaliteit van uitvoering van VVE. VVE is daarmee onderdeel van het pedagogisch en educatief beleid met een gerichtheid op een eenduidige en gedeelde aanpak voor alle doelgroepkinderen van 2-2 ½ jaar t/m groep 2 van de basisschool.

Vestigingsplannen en kwaliteitsplannen VVE

Iedere VVE-vestiging stelt jaarlijks een gezamenlijk vestigingsplan op samen met de samenwerkingspartners (voor- en vroegschool) op, op basis van eigen keuzes en prioriteiten. Dit alles passend binnen het landelijk en gemeentelijk VVE-beleid. In het vestigingsplan wordt het eigen VVE-beleid en de actiepunten voor een schooljaar zo concreet mogelijk beschreven en ingepland. De haalbaarheid van de plannen is hierbij van belang. De vestigingen zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitwerking en evaluatie van het vestigingsplan.

Daarnaast beschikken alle vestigingen over een meerjaren-kwaliteitsplan. Hierin worden jaarlijks de doelen en activiteiten gerelateerd aan de normen en indicatoren van het actuele inspectiekader en de lokale ambities. De verschillende criteria kunnen in het meerjaren-kwaliteitsplan gefaseerd worden ingepland. De vestigingsplannen en kwaliteitsplannen dienen jaarlijks aangeleverd te worden bij de gemeentelijke coördinatie als onderdeel van de jaarlijkse subsidieverantwoording. Iedere vestiging ontvangt jaarlijks feedback vanuit de gemeentelijke coördinatie.

Basis voor de keuze van actiepunten kan liggen in beschikbare inspectierapporten (onderwijsinspectie en GGD), VVE-quickscans, eigen evaluaties, feedback vanuit de gemeente, gemeentelijk(e) beleid en ambities en landelijk beleid. Het Vestiging- en Kwaliteitsplan maken het mogelijk om het VVE-beleid op de vestiging in een PDCA-cyclus te borgen.

VVE-Monitor

Monitoren is een essentieel onderdeel en een noodzakelijke voorwaarde om tot goed informatiemanagement te komen. Onder monitoren verstaan we het systematisch (periodiek) verzamelen van gegevens over een set van items die op een of andere manier in verband kunnen worden gebracht met het gevoerde beleid. Monitoren wordt vaak in één adem genoemd met evalueren. Die verzamelde data moeten immers vervolgens op een zinvolle manier worden gebruikt. Onder evaluatie verstaan we het beoordelen van het beleid waarbij onder meer gebruik gemaakt wordt van gegevens uit de monitor. In Helmond wordt jaarlijks een brede VVE-monitor afgenomen onder alle voor- en vroegschoolse samenwerkingspartners binnen de gemeente. De uitslag van de monitor wordt op gemeentelijk niveau gerapporteerd zodat deze gebruikt kan worden ter evaluatie en aanscherping van het gevoerde VVE-beleid.

Bijlage 1.

De ontwikkelingsgebieden op een rij

Alle ontwikkelingsgebieden hangen met elkaar samen en zijn even belangrijk. Bij Wij zijn JONG willen we kinderen brede ervaringen op laten doen, zodat ze zich kunnen ontwikkelen tot creatieve denkers en doeners. Die ontwikkeling is voortdurend aan de gang. En alle stappen die de kinderen zetten, doen ertoe voor ons. Lees de

voorbeelden per ontwikkelingsgebied en zie de kinderen groeien – van 0 tot en met 12 jaar en ouder.

De acht ontwikkelingsgebieden:

1. **De sociale en emotionele ontwikkeling.** Van goed in je vel zitten, je veilig voelen en welbevinden naar vertrouwen hebben in jezelf en anderen, samenzijn, samen spelen, belangstelling hebben voor elkaar, samen genieten, samen delen, keuzes maken, plannetjes maken en terugkijken, troosten en getroost worden, samen vieren, samen regels maken, afspraken nakomen, onenigheid oplossen, opkomen voor jezelf en de ander, je identiteit vormen door vergelijking, verantwoordelijkheid voor elkaar dragen, participeren, anderen accepteren en met anderen omgaan, competitie, genieten van elkaar, samenwerken, etc.
2. **De motorische ontwikkeling.** De grote en de kleine motoriek. Van het pakken van je voetje naar om kunnen draaien, kruipen, lopen, balanceren, de bal rollen, strepen zetten met de kwast, een autootje laten rijden, een trein vastmaken, lopen over een streep, fietsen, dansen, schrijven, fluiten, voetballen, turnen, bouwen met fijne materialen, etc. Bij het stimuleren van de grote motoriek bieden we veel bewegingsruimte in de verschillende speelhoeken van de binnen- en buitenruimte. Ook bieden we bewust activiteiten aan die beweging uitlokken.
3. Bij de kleine motoriek hebben we aandacht voor ervaringen als: jezelf of de pop aan-en uit kleden, knopen en ritsen van jezelf of verkleedkleden open en dichtdoen, veters strikken, puzzelen met kleine en grote blokken, bouwen met losse en verbindende blokken, manipuleren met dieren en auto's, scheuren, knippen, vouwen en tekenen
4. **Taal en communicatie/taalvaardigheid.** Van horen, huilen, kijken en brabbelen, naar luisteren, praten, een gesprek voeren, rijmen, lezen, schrijven, gedichtjes maken, verhalen bedenken en informatie tot je nemen.
Taal is een middel om uit te drukken en met anderen te delen wat je ervaart, voelt, denkt of wilt. Taal omvat spraak, dus het beheersen van klanken. Bij passieve taal gaat het om het vlot verstaan van dialogen, opdrachten, liedjes, verhalen, toneelstukjes en filmpjes.
5. **Rekenprikkel.** Van 'daar pas ik wel tussen' naar meten van de hoogte, breedte en diepte. Van rekening houden met één eigenschap tegelijk naar rekening houden met meer eigenschappen. Van willekeurig tellen van de getallen 1, 2, 7, 5, 10 naar het uitrekenen van $4 \times 12 = 48$. Van drie blokken op elkaar zetten naar werken vanuit een bouwtekening tot er een kasteel staat. Van verschil voelen tussen zacht, hard, nat, droog, licht en zwaar naar onderscheid maken tussen kleuren, vormen, structuren, hoeveelheden, etc. We grijpen ontwikkelkansen die zich voordoen bij praktische zaken en spelsituaties zoals, opruimen van speelgoed en het tafeldekken. We bieden een speelruimte en activiteiten aan die uitnodigen om eigenschappen van voorwerpen te onderzoeken (groot-klein, zwaar-licht, dik-dun, lang-kort, hoog-laag) en patronen te ontdekken, we zingen liedjes en versjes waarin maat en ritme worden ervaren en getalsnamen voorkomen, we bieden materialen aan waarbij kinderen kunnen meten en sorteren en we lokken rollenspel uit waarbij kinderen o.a. leren omgaan met (en imiteren van) kopen, verkopen en betalen
6. **Muzikale en beeldende expressie.** Van geluiden horen, muziek luisteren, beelden en bewegingen zien en maken naar zingen, dansen, tekenen, schilderen, kleien, kleuren, structuren zien, composities maken, etc.

7. **Morele ontwikkeling en begrijpen van de sociale wereld.** Van voelen dat we van je houden en dat je erbij hoort naar voelen en weten dat je wordt gewaardeerd, nadenken over wat wel en niet mag en waarom, nadenken over wat een 'goed' mens is, nadenken over de verschillen tussen mensen, respecteren van anderen, etc.
8. **Verstandelijke ontwikkeling/denkontwikkeling.** Van doen, ervaren en ontdekken naar steeds meer concrete kennis van de mens en de wereld om je heen, abstracte begrippen, filosofische wijsheden, begrijpen van de fysische wereld – van zandkorrel tot sterrenstelsel – en de levende natuur, begrijpen hoe voorwerpen zich gedragen in allerlei situaties en combinaties met elkaar (bijvoorbeeld het effect van water op papier), de effecten van handelingen op objecten kunnen voorspellen (bijvoorbeeld hoe de bal gaat rollen), vertrouwd raken met allerlei technische en digitale middelen en -toepassingen etc.
9. **Zelfsturing en ondernemingszin.** Van willekeurig exploreren naar bewust voor je spel kiezen. Van weten wat je wilt naar initiatief nemen en stappen zetten om je doel te bereiken. Van met wilskracht iets oppakken, doelen stellen en keuzes maken naar scenario's voor acties verzinnen, afstand kunnen nemen en leren uit ervaring. Van leren omgaan met moeilijkheden en obstakels naar problemen oplossen.

Bijlage 2.

Overzicht formulieren pedagogisch werkplan

De ingevulde formulieren uit deze bijlage zijn een integraal onderdeel van dit pedagogisch werkplan.

- Formulier overzicht beroepskrachten in opleiding, stagiairs en vrijwilligers
- Formulier akkoordverklaring opvang in een 2^e stamgroep in de dagopvang
- Formulier Mentorschap (of digitaal via Konnect)
- [Formulier themaplanning VE](#)
- [Formulier evaluatie themaplanning VE](#)
- Formulier beschrijving rollen pedagogisch beleidsadviseur, beleidsmedewerker en pedagogisch coach
- Formulier overzicht jaarlijkse coaching en opleiding
- Formulier adviesaanvraag OC pedagogisch werkplan

Bijlage 3.

Begrippenlijst

VE

VE staat voor Voorschoolse Educatie en is onderdeel van het onderwijsachterstandenbeleid. Het doel is om peuters met een mogelijke (taal)achterstand, ook wel 'doelgroepkinderen' genoemd, beter voor te bereiden op de basisschool.

LRK-nummer

Unieke registratienummer voor iedere kinderopvangvestiging. Dit nummer is opgenomen in het Landelijke Register Kinderopvang.

Beroepskracht-kindratio (BKR)

De verhouding tussen het aantal beroepskrachten en het aantal kinderen in de groep.

Bijlage 4.

Gebruikte literatuur

Boonstra, M. & IJ. Jepma (2016). *Lerenderwijs. Samenwerken aan pedagogische kwaliteit in de kinderopvang*, Springer Media B.V.

Fukkink, R., redactie (2017). *Pedagogisch curriculum voor het jonge kind in de kinderopvang*. BKK. Bohn Stafleu van Loghum, Houten.

GGD GHOR Nederland & Nederlands Jeugdinstituut (NJI), *Veldinstrument observatie pedagogische praktijk kindercentra en peuterspeelzalen december, 2014* Utrecht.

Hoex, J., (2010). *Een solide basis voor positief jeugdbeleid*. Nederlands Jeugdinstituut.

ISSA, VBJK, Mutant (2016) *Europees kader voor kwaliteit (*Nederlandse samenvatting) - European Quality Framework ECEC/ EQF*.

Keulen, van, A., Leseman, P., Wanningen, K. & Kool, C. (2015). *Kwaliteitskader voor educatie van het jonge kind*. Nuvoorlater.nl

Keulen, A. van & E. Singer (2012), *Samen verschillend. Pedagogisch kader diversiteit in kindercentra 0-13 jaar*. Reed Business, Amsterdam.

Laevers, F., Silkens, K., & Declercq, B. (2020). *Ervaringsgericht werken in de voorschoolse kinderopvang*. Lannoo.

Laevers, F., Buyse, E., Daems, M. Declercq, B. (2016). *Welbevinden en Betrokkenheid als toetsstenen voor kwaliteit in de kinderopvang* (Uitgave kennisdossier kinderopvang BKK). Utrecht: BKK.

Landelijk Pedagogenplatform Kindercentra (2017). *Bouwstenen voor een pedagogisch kwaliteitskader Kinderopvang*.

Leseman, P., Veen, A. redactie (2016). *Ontwikkeling van kinderen en relatie met kwaliteit voorschoolse instellingen. Resultaten uit het pre-COOL cohortonderzoek*. Kohnstamm Instituut.

Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek. (2009). *De NCKO kwaliteitsmonitor*. SWP.

Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek. (2012). *De kwaliteitsmonitor BSO*. SWP Amsterdam.

Riksen -Walraven, M. (2000). *Tijd voor kwaliteit in de kinderopvang*. Vossiuspers AUP, Amsterdam.

Schreuder, L., M. Boogaard, R. Fukkink & J. Hoex (2011), *Pedagogisch kader kindercentra 4-13 jaar*. Reed Business, Amsterdam.

Singer, E., & De Haan, D. (2021). *Speels, liefdevol en vakkundig*. SWP.

Singer, E. & L. Kleerekoper (2009), *Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar*. Elsevier gezondheidszorg, Maarssen.

Singer, E., Van Keulen, A., Saiz, A. B., & Roetman, A. (2012). *Samen verschillend*. Reed Business Education.

Strik, A., Schoemaker, J., (2018) *Interactievaardigheden. Een kindvriendelijke benadering*. Bon Stafleu van Loghum, Houten.

